

Szegedi Egyetem

Szocialista forradalom és tudomány feltételezik egymást

Egyetemünk ünnepi közös tudományos üléséről

Sokszor köszöntötték már a szegedi egyetemeken is a legújabb kor hajnalának ünnepeit. Az idei ünnep, ha valaha visszatekint valaki ezekre a napokra, még szebb még méltóbb volt mind a jubileumhoz, mind az egyetemekhez. Az ünnepi tudományos ülészakra gondolunk, amelynek eseményeit reprezentáns szovjet tudósok részvétele és előadása tette rendkívül értékesé, amelyet egyetemünk tíz oktatója tudományos igényű tanulmányok felolvasásával köszöntött. A két egyetem pedig egy pirosbetűs kiadvánnyal: az Ünnepi Actával, amely kilenc tudományos dolgozatot foglal egybe a József Attila Tudományegyetem Szegedi Orvostudományi Egyetem közös kiadványaként.

A tudományos ülészakot október 31-én délelőtt ünneplés keretében tartották meg az aulában nyitották meg. A megnyitót jelenlétükkel megtisztelték a megyei és városi párt- és állami szervek képviselői, az egyetemek professzorai. Az elnökségben a vendég A. I. Fedoszejev, az odesszai Mecsnyikov egyetem rektorhelyettese mellett helyet foglalt dr. Márta Ferenc tanszékvezető egyetemi tanár, a JATE rektora, dr. Tóth Károly tanszékvezető egyetemi tanár a SZOTE rektora, dr. Földes József docens, az orvosegyetem és dr. Serfőző Lajos docens a tudományegyetem párttitkára, dr. Szalay László egyetemi tanár, a tudományegyetem rektorhelyettese valamint dr. Szontágh Ferenc egyetemi tanár, az általános orvoskar dékánja.

Dr. Szalay László üdvözlő szavai után dr. Szontágh Ferenc lépett a szónoki emelvényhez, hogy megtartsa ünnepi beszédét.

— Az 1917-es esztendőre emlékezve — mondta beszédében — a költő szavai jutnak eszünkbe: „Csillag esik, föld reng, jött éve csudáknak!” És valóban, ki hitte volna 1917-ben, hogy az egyik legelmaradottabb országban kialakult új rend egy pusztító világháború után, sok éves intervencióval küzdve, csaknem a semmiből elindulva és kizárólag a saját erejére támaszkodva ötven év múlva már szocialista világrendszert alkot, melyhez egymilliárd ember tartozik!

A József Attila Tudományegyetem és a Szegedi Orvostudományi Egyetem közös tudományos ülészak keretében, tudományos eredmények bemutatásával ünnepli a Forradalom 50. születésnapját. Szocialista forradalom és tudomány feltételezik egymást, a forradalom kommunista társadalmi rend sikere, a szocialista májda építése el sem lenne képzelhető a tudomány eredményeinek legteljesebb és legközvetlenebb felhasználása nélkül, mint ahogyan korunk tudományának további fejlődését is egyedül a szocializmus és annak világrendszere biztosíthatja.

Annak a korszaknak, ami a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal kezdődött éppen az a sajátossága, hogy a történelem már nem egy-

szerűen önmagától folyik, hanem tudatos irányítás alá kerül. A szocializmus adja meg a lehetőséget ahhoz, hogy az emberiség többé ne csak ábrándozzék a jobb jövőről, hanem azt a tudomány segítségével tervezze meg és építse fel.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XXII. Kongresszusa megállapította, hogy a kommunizmus építésének anyagi-technikai bázisai biztosítottak. Csak hogy a „technika” fogalma is egyre inkább más színezetet kap rohamos térhódítása folyamán, egyre inkább a tudomány közvetlen gyermekének tekintendő, nem úgy mint fejlődése kezdetén.

Ez a jelenünk, a jövő pedig még inkább az automatika és computerok világa, amelyben sem további technikai, sem gazdasági, sem társadalmi, sem egyéb fejlődés nem képzelhető el a tudomány eredményeinek közvetlen és mindenre kiterjedő felhasználása nélkül.

Van azonban más feltétele is annak, hogy a tudomány betölthesse feladatát. Talán Kepler fogalmazott először a legtomörebben, amikor azt mondotta a tudományról: „mindig a tiszta igazságért, mindig az ember érdekében.” *Bátran állíthatjuk, hogy a tudomány munkája a legnagyobb azok között az emberek között, akiket nyugtalanít, hogy a technika csodálatos vívmányai az ember életét is veszélyeztethetik. A tudós tisztában van azzal, hogy a termé-*

zet törvényeinek ismeretében milyen gépeket, vegyületeket vagy gyógyszereket tud előállítani, de látja azt is, amire nem képes: ő maga nem tudja megakadályozni, hogy az emberek visszaéljenek azzal, amit alkotott.

Minden eddigi emberi alkotás és kultúra a földön a nap sugáreregiájának köszönhető, ami nemcsak az élet feltételét és táplálékot biztosította, de szén és olajat is adott, tehát a technika eddig minden hasznos energiaforrást, mozgást, elektromosságot, világitást és fűtést, vagyis az anyagi és szellemi lét minden feltételét. Csak hogy ezek a természetes energiaforrások behatárolható időn belül kimerülnek és minden emberi kultúrának el kell pusztulnia, ha az utóbbi évek tudománya ki nem derítette volna a napenergia keletkezésének lényegét. Adva van tehát az emberiség számára, hogy ezt a megismert reakciót mesterséges formában használja.

Amde a magfúzió amelynek kapcsán hidrogénmagból helium épül fel, olyan formában, melyben az a napban zajlik, a földön nem valósítható meg. Ezért a tudomány most azon fáradozik, hogy megfelelő körülményeket teremtsen: addig azonban az uránhasadásból származó atomenergiával kell áthidalnunk azt a hiányt, amit a természetes energiaforrások kimerülése fog jelenteni.

Vajon ki biztosít bennünket arról, hogy az utóbbi

nem kerül felhasználásra? Ki védi meg a tudományt attól, hogy saját alkotásával visszaélve elpusztítsák, hogy megsemmisüljön maga a lét is? Nem kétséges, hogy az a hatalom, amelyet ünnepeink, csakis az a rendszer, amelyhez tartozunk, amelyet mi is építünk. Igen, az alkotó munkához, tudományos előrehaladáshoz béke is kell, béke, mit semmi más biztosítani nem tudhat, csak a Szovjetunió ereje és következetes békepolitikája.

Az emberiség történetének páratlan évfordulóját ünnepli a szegedi egyetemek dolgozói, és azt hiszem, a leghelyesebben jártunk el akkor, amikor tudományos ülészakot szenteltünk tisztelésnek. Lenin mondotta ötven évvel ezelőtt: „A mi forradalmunk abban különbözik valamennyi előző forradalomtól, hogy felkelti a tömegekben az építés és alkotás vágyát.” Ezek a szavak éppen annyira érvényesek ma is, mint fél évszázaddal ezelőtt és különösen érvényesek a tudomány munkásaira.

Az ünnepi beszéd elhangzása után Fedoszejev professzor üdvözölte a megnyitórésztvevőit. A szovjet tudós a két egyetem közti baráti kapcsolatot további erősítéséről beszélt, és átadta a Mecsnyikov Egyetem ajándékát: az egyetem százéves fennállásának ünnepére kiadott emlékérmét dr. Márta Ferenc rektorak, aki kedves szavakkal köszöntötte meg a megtiszteltetést.

Az ismeretek alkotószellemű elsajátítása

Gondolatok a Szegedi Tanárképző Főiskola ülészakán elhangzott előadásokból

Megújuló felsőoktatásunk legmaibb gondja egyetemünk és főiskolánk pedagógiai tevékenységének a kor színvonalára való emelése, olyan módszerek, eszközök és oktatási formák kialakítása, amelyek az adott lehetőségeken belül maximális hatékonysággal biztosítják a korszerűen értelmezett kommunista szakemberek képzését. Széleskörű, országos kutatómunka van kialakulóban, amely az egyetemi és főiskolai oktató nevelő munka valamennyi területének tudományos vizsgálaton alapuló elemzésével kívánja segíteni a felsőoktatási reform legfőbb célkitűzéseinek megvalósítását. Ezeknek a didaktikai reformtörékvéseknek a megvalósításában rendkívül jelentős szerepe van a módszeres tudományos gondolkodás elsajátításának, az értelmi kultúra fejlesztésének.

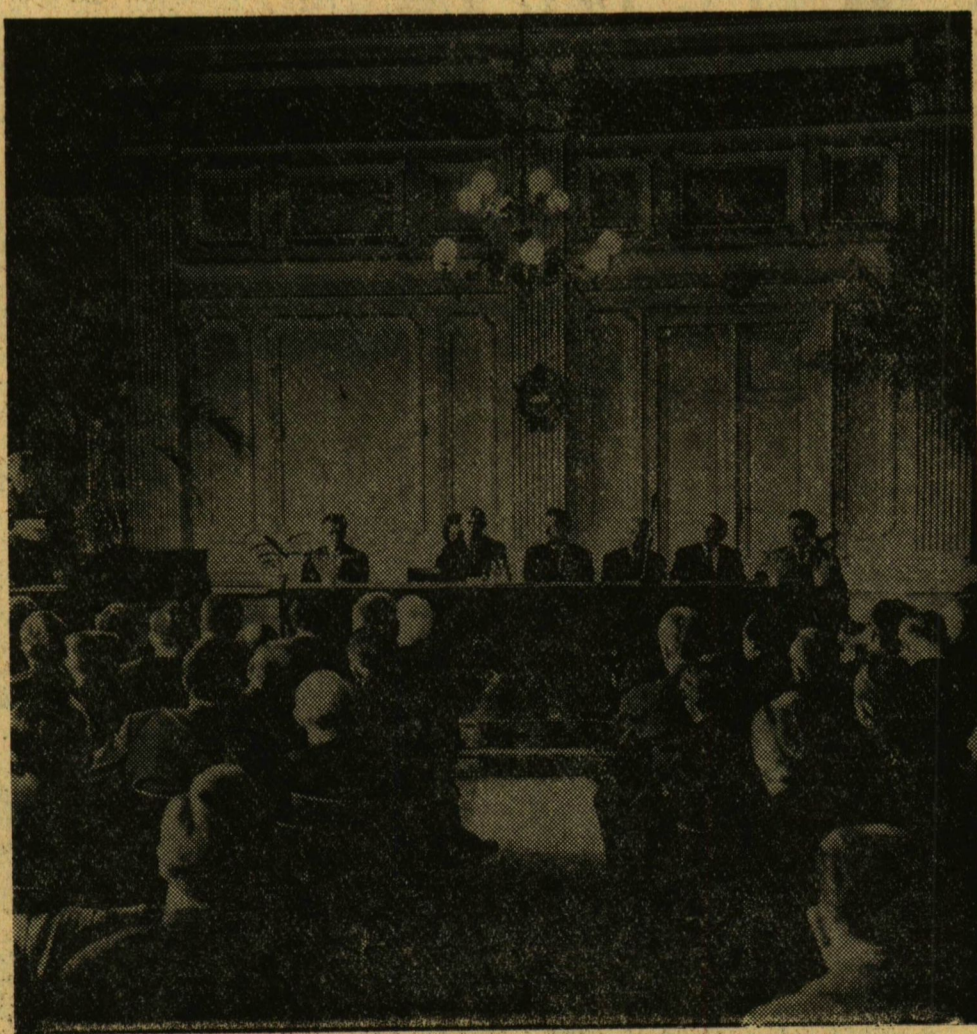
A tudományok dinamikus, robbanásszerű fejlődésének korábban végérvényesen lehetetlenné vált mindennak a minimumát is tudni, amit a valamikorj múltval embernél elengedhetetlennek tartottak. Az egész élet sem lenne elég az ilyen tudás megszerzéséhez. Lehetetlen felkészülni az ifjúkorban a felnőttkor minden lehetséges szükségletére, előre látni a tudományok beláthatatlan fejlődését és növekedését. Le kell mondani arról az igényről, hogy olyan képtelen mennyiségű felhalmozott ismeretet és tudományos eredményt tanítsunk, amelyet a napról napra végbemenő fejlődés egyébként is szünet nélkül átalakít. Ne féljünk lemondani erről és vezessük be hallgatóinkat a tudományos megismerési módszerekbe és az önálló, alkotó gondolkodásba. Nyugodjunk bele abba, hogy „lényegileg nem a tudományok adatainak és eredményeinek a megismerése alakítja ki a szellem szabadságának vitathatatlan alapját, a tudományos gondolkodást. A tudományos gondolkodáshoz a tudomány fejlesztése érdekében felhasznált módszerek, az igazság keresése érdekében a gondolkodással kimunkált eszközök alapos ismerete és biztos kezelése vezet”. (H. Laugier).

A főiskolai oktatás sem szorítkozhat tehát az oktatás folyamán felmerülő feladatok megoldásának technikai eljárásra és azoknak készség formájában történő bevézésére, hanem olyan produktív gondolkodást kell kialakítani, amely képes a hallgatót új eredményekhez is eljuttatni. A főiskolai oktatás során olyan képességek kialakítására kell törekedni, hogy a tanárjelöltek képesek legyenek új kapcsolatokat megoldani. Az oktatásban tehát legfőbb érdeke nem az ismeretek gyarapodása, hanem az ember értékben való növekedése; nem a vizsgálatok útján klasszifikálható kirkatszervi ismereti anyag a fő, hanem az a műhely, amelyben a hallgató ismertek útján is nemesebb és érték tekintetében emelkedik. Ezzel a didaktika elé is a megszokottak helyébe más problémák lépnek. A kérdés többé nem az miképpen lehetséges nagy anyagot minél gyorsabban úgy elsajátítani, hogy azt a hallgató gyorsan, készségesen reprodukálja, hanem miképpen lehetséges elérni azt, hogy a hallgató az anyagot érdeklődve, tehát örömmel fogadja magába, azt mint élő anyagot sajátítsa el, amely éppen ezért alkalmazás után vágyódik.

A gondolkodásra nevelés folyamatában nem közböcs az sem, hogy a hallgató milyen eszközökkel és módszerekkel tanul. A tanulással kapcsolatban még mindig a hagyományos és korlátozott értelmezés van használatban: a megtanulás, a vizsgára készülés. A hallgatók jelentős része ma sem törekszik tanulás közben a tananyag önálló, gondolati feldolgozására, hanem újból és újból addig olvassa az anyagot míg az magától — az olvasás közbeni „felfogás” segítségével nem rögzítődik emlékezetében. Ma már az általános iskolában sem érjük be a tanulás olyan fogalmával, amely az elsajátítással azonos értelmű, és amelynek eredménye a befogadás és az engedelmesség beilleszkedés. A tanulás ilyen felfogásában a cél keveredik az eszközzel: a cél nem ismeretekkel bírni, ez csupán eszköz és szükséges előfeltétel. A cél: képesnek lenni az ismeretekkel bánni, kiegészíteni ezeket, értékelni a jelenségeket, feldolgozni és megoldani a problémákat, általánosítani. Az önálló munkát nem szabad csupán abban látnunk, hogy a hallgató önállóan tanulmányozza a tankönyveket és egyéb irodalmat „arccal a vizsga felé”, hanem, hogy az adott téma egyéni feldolgozása érdekében tanul. Az ilyen fajta tanulásnak és feladatmegoldásnak kellene kitüntetni a hallgató idejének legnagyobb részét. A főiskolai hallgatónak a legtöbb időt tehát nem a jegyzetek kívülről való megtanulására kellene fordítania vizsgák érdekében, hanem a tanulmányozott anyag rendszeres kipróbálására és alkotó kifejtésére. Az alkotó kifejtés minden esetben feltételezi a didaktikai értelemben vett aktivitást, amely azt követeli a hallgatótól, hogy gondolatilag tudományosan dolgozza fel az érzékszervei útján kapott anyagot, önálló erőfeszítést tegyen és gondolati műveletek, illetve gondolati aktusok útján közeledjék az objektív valóság megragadásához. Arra kell törekedni, hogy a hallgató fejében kialakuló ismeretrendszer ne legyen mozdulatlan, megdermedt. Az új ismeret nemcsak asszimilálódik a már kialakult ismeretrendszerben, hanem fel is „robbanthatja” ezt a rendszert, ha az ellentmondásba kerül az új tényekkel, az új felfedezésekkel. Erre az alapra épül fel az ismeretek új rendszere. Ez az ismeretek, a gondolkodás, a tudomány fejlődésének menete.

A hallgatók dinamikus szellemi tevékenységének kialakítása tehát nem más, mint a tanulmányozott jelenségek kritikus szemlélete, a tanulmányozott jelenségek összehasonlítása és az ebből leszűrt általánosítás, a leszűrt következtetések, kísérletek és megfigyelések által történt ellenőrzése. Mindebben a hallgatók gondolkodásának önállósága nyilvánul meg. Az ismertek mind nagyobb fokú dinamikuságának elérése, amely a gondolkodás bátorságában és önállóságában nyilvánul meg — ez a hallgatók értelmi nevelésének, gondolkodása fejlesztésének alapvető feladata. A szellemi tevékenység rendszerének kialakításához nyújtott ismereteket meggyőződéssé kell változtatni, a hallgatót meg kell tanítani arra, hogy maga is bővíteni tudja ismereteit és megszerezni tudja azokat.

(A tanulmány közlését december 8-1 számunkban folytatjuk. Szerk.)
Dr. Drien Károly

Dr. Szontágh Ferenc egyetemi tanár, orvoskar dékán ünnepi beszédét tartja a József Attila Tudományegyetem és a Szegedi Orvostudományi Egyetem ünnepi, közös tudományos ülészakján. Az ülészakról, amelyen neves szovjet tudósok is résztvettek és előadtak, lapunk 3. oldalán közlünk részletes beszámolót.